

Zoocenosis–2023. Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах
XII Міжнародна наукова конференція присвячена 105-річчю Дніпровського Національного Університету імені Олеся Гончара. Дніпро, Україна, ДНУ, 13–15.11.2023 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ НАУК
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ДЕРЖАВНА ОБЛАСНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА
В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

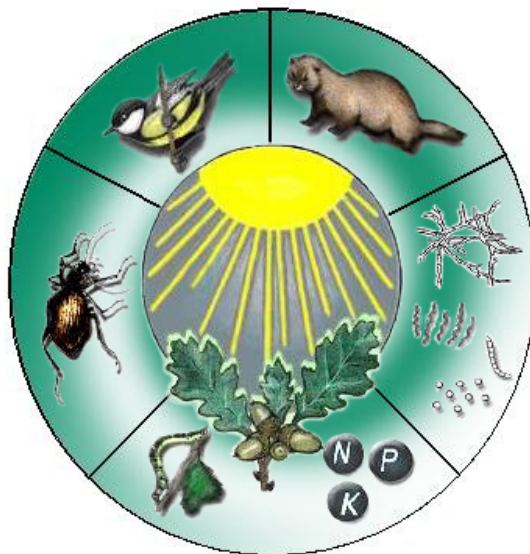
Zoocenosis–2023

Biodiversity and Role of Animals in Ecosystems

Extended Abstracts. XII International Conference Dedicated to the 105th Anniversary of Oles Honchar Dnipro National University.
Dnipro, Ukraine, 13–15 November 2023

Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах

XII Міжнародна наукова конференція присвячена 105-річчю Дніпровського Національного Університету імені Олеся Гончара
Дніпро, Україна, 13–15 листопада 2023 р.

Дніпро
«Середняк Т. К.»
2023

Рецензенти: член-корр. НАНУ, д-р біол. наук, проф. І. Г. Смельянов
д-р біол. наук, проф. А. Б. Чаплигіна

Біорізноманіття та роль тварин в екосистемах: Матеріали XII Міжнародної наукової конференції присвяченої 105-річчю Дніпровського Національного Університету імені Олеся Гончара.—
Дніпро: Середняк Т. К., 2023, — 86 с.
ISBN 978-617-8139-09-4

Представлено матеріали 55 доповідей XII Міжнародної конференції присвяченої 105-річчю Дніпровського Національного Університету імені Олеся Гончара з біорізноманіття та функціональної ролі зооценозу у природних і антропогенних екосистемах (м. Дніпро, 13–15 листопада 2023 р.). До збірки увійшли результати польових і лабораторних досліджень окремих елементів зооценозу, ролі тварин у біогеоценозах різних кліматичних зон Євразії. Роботи віддзеркалюють сучасний стан і основні напрями досліджень у галузі функціональної зоології, фундаментальної екології, а також аспекти практичного використання вчення про біорізноманіття в сільському, лісовому та водному господарстві; значну увагу приділено біоіндикації рівня забруднення навколишнього середовища, проблемам створення та функціонування заповідних територій, питанням популяційної екології тварин.

Для наукових співробітників, викладачів, аспірантів і студентів вищих навчальних закладів, працівників лісового, водного та сільського господарства.

The volume includes 55 contributions to the XII International Conference on biodiversity and functional role of zoocenosis in natural and anthropogenic ecosystems (13–15th November 2023, Dnipro, Ukraine). Results of field and laboratory experimental research of animals and its role in biogeocenoses of Eurasia's different climatic zones are presented. Papers reflect modern state and general lines of the research in functional zoology, fundamental ecology, application of biodiversity studies in agriculture, forestry, fish industry. Particular attention is paid to bioindication of environmental pollution, problems of establishment and management of reserved areas and of populational ecology.

The book is useful for scientists, lecturers, post-graduate students and undergraduates of higher educational establishments, environmental managers and decision in nature conservation, forestry, fish industry and agriculture.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

канд. біол. наук, доцент Гассо В.Я.
д-р біол. наук, професор Смельянов І.Г.
канд. біол. наук, доцент Маренков О.М.
д-р біол. наук, професор Пахомов О.Є.
д-р біол. наук, професор Севериновська О.В.
канд. біол. наук, ст. н. с. Барановський Б.О.
канд. біол. наук, доцент Бригадиренко В.В.
д-р біол. наук, професор Гайченко В.А.
д-р біол. наук, п. н. с. Голобородько К.К.
д-р біол. наук, професор Грицан Ю.І.
д-р біол. наук, професор Домніч В.І.

канд. біол. наук, п. н. с. Іванько І.А.
канд. біол. наук, доцент Коломбар Т.М.
д-р біол. наук, професор Кульбачко Ю.Л.
д-р біол. наук, професор Кунах О.М.
д-р біол. наук, професор Нікіфоров В.В.
канд. біол. наук, доцент Пономаренко О.Л. (вчений секретар конференції)
канд. біол. наук, доцент Шультман М.В.
д-р біол. наук, професор Федоряк М.М.
д-р біол. наук, професор Чаплигіна А.Б.

ISBN 978-617-8139-09-4

© Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара, 2023

Кулик-сорока (*Naematopus ostralegus*) ідентифікований на звукозаписі помилково. Вид абсолютно не характерний для регіону досліджень.

За допомогу щодо оволодіння навичками роботи з акустичним ресивером та розшифровки отриманих звукозаписів автори висловлюють вдячність М.О. Височину.

До особливостей формування преадаптацій лиски та курочки водяної на урбанізованих водоймах (на прикладі міста Харкова)

Т. Л. Ярмак

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Харків, Україна, tanyayarmak77@gmail.com

To the peculiarities of the formation of coot and moorhen adaptations in urbanized reservoirs (on the example of the Kharkiv city)

T. L. Yarmak

H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, Kharkiv, Ukraine

Інтенсивність розростання міст і освоєння нових територій призводить до змін в екосистемах. Водні ресурси відіграють важливу роль у розвитку не тільки сільського господарства, а і промисловості, тому наявність водойм – важливий фактор для урбанізаційних процесів. При всьому багатстві на річки і озера, водозабезпечення в Україні вважається недостатнім (Wikipedia). Ситуація з водоймами України останнім часом наближається до критичної. Підвищення температури, теплі зими та дощові літа суттєво впливають на стан біоти. У 2022 році до проблем, пов'язаних зі зміною клімату, додалися проблеми, пов'язані з воєнним діями на території України. Тому моніторинг змін в екосистемах, видового складу флори і фауни є важливим процесом для визначення стану навколишнього середовища.

Популяції птахів у містах мають велике видове і екологічне різноманіття і слугують індикатором стану екосистем. Формування орнітофауни міст визначається, перш за все, географічним розташуванням, щільністю забудови, наявністю промислових підприємств і різноманітністю екологічних умов (наявності водойм, зелених зон і та ін.). У формуванні орнітокомплексів визначну роль відіграють процеси пристосування до урбанізованого середовища. Птахи набувають ряд нових екологічних особливостей і адаптацій в процесі синантропізації і урбанізації.

На території міста Харкова більше ніж 20 водойм штучного і природного походження. Сумарна протяжність річок в межах міста становить близько 58 км. Дослідження орнітофауни водойм міста проводились протягом 2020, 2021 і 2023 років. Метою дослідження було дослідити динаміку чисельності водоплавних птахів, визначити види-домінанти та фонові види серед водоплавних птахів на водоймах із значним антропогенним навантаженням.

В урбанізованому середовищі антропогенний вплив, найтипніше, проявляється повним або частковим втручанням у природні місця існування, тривожністю у гніздовий період. Під час досліджень водойм м. Харкова ми спостерігали 6 видів водоплавних птахів із 3 родин, які найчастіше зустрічаються. Так, на озері Квітучому наприкінці вересня 2023 року було 76 особин лиски (*Fulica atra*, Linnaeus, 1758) (тоді як у 2021 році ми спостерігали у цей період 32 особини), крижень звичайний (*Anas platyrhynchos* Linnaeus, 1758) 38 особин (у 2021 році спостерігали 34 особини), 1 особину пірникози великої (*Podiceps cristatus* Linnaeus, 1758) (у 2021 році ми також спостерігали 1 особину, яка трималась на воді до перших заморозків).

Останнім часом лиска впевнено займає домінуючі позиції на водоймах. Багато дослідників, проводячи обліки водоплавних птахів, відмічають кількісну перевагу лисок, іноді навіть над таким масовим видом, як крижень. Важливим фактором такого швидкого розповсюдження лиски є її високий репродуктивний потенціал (до 16 яєць у одній кладці),

високим рівнем виживання пташенят та швидким пристосуванням до існування поряд з людиною.

У 2023 році спостереження також проводили на озері Джерельце (Салтівський район м. Харкова). Водойма досить популярна серед місцевих жителів і водоплавні птахи впевнено почувають себе у присутності людини. На Джерельці домінуючим видом є крижень звичайний (32 особини), також тут спостерігали водяну корочку (*Gallinula chloropus* L.) (3 особини), які змагались за шматочки хліба з крижнями.

На Петренківському ставку (Немишлянський кар'єр) спостерігали лиску (8 особин), крижня (17 особин). Незважаючи на досить велику площу (56,02 м²) у порівнянні з попередніми водоймами, чисельність птахів тут була невеликою.

Виходячи з результатів досліджень можна зробити висновок, що лиска і водяна курочка досить пластичні до умов навколишнього середовища і легко пристосовуються до життя на водоймах із значним рекреаційним навантаженням. Слід відмітити присутність водної рослинності на всіх досліджуваних водоймах. Очевидно, це є вирішальним фактором поселення водоплавних птахів, для яких водна рослинність це основний раціон харчування.

ЗМІСТ

БІОРИЗНОМАНІТТЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ ТВАРИН У ВОДНИХ ЕКОСИСТЕМАХ	3
Кобяков Д. О. Загальна характеристика видового складу іхтіофауни озера Котлован (м. Дніпро)	3
Новіцький Р. О., Христов О. О. Необхідність збільшення акваторій з охоронним статусом у контексті збереження вихідної іхтіофауни Придніпровського регіону	5
Стефанський В. Л. Нові дані щодо палеонтологічних комплексів в класичних розрізах еоцену району Амурського моста м. Дніпро (Україна).....	7
Риженко К. І., Котович О. В. Закономірності формування гідрохімічних показників малих річок Західного Донбасу на прикладі р. Вовчої.....	9
БІОРИЗНОМАНІТТЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ БЕЗХРЕБЕТНИХ ТВАРИН У НАЗЕМНИХ ЕКОСИСТЕМАХ.....	10
Алексєєва А. А., Селютіна О. В., Іванько І. А., Шульман М. В. Вплив <i>Cameraria ohridella</i> Deschka & Dimić, 1986 (Lepidoptera, Gracillariidae, 1854) на критичні параметри процесу фотозинтезу <i>Aesculus hippocastanum</i> L. в зелених зонах м. Дніпро	10
Божко К. М. Вплив ґрунтової мезофауни на гумусово-структурні властивості лісових чорноземів південного сходу України.....	11
Гонтар А. Г. Використання хижого клопа Макролофуса в овочівництві - важливий фактор охорони навколишнього середовища.	12
Дохторук А. М., Бригадиренко В. В. Вплив ярусу та норми внесення <i>Amblyseius californicus</i> (Mesostigmata, Phytoseiidae) на ефективність біологічного контролю павутинних кліщів на яблунях	13
Колесникова К. В., Колесников І. М., Кабар А. М. Таксономічне різноманіття герпетобіонтних безхребетних лучних екосистем природного заповідника «Дніпровсько-Орільський»	15
Лесів К. Я. Видове біорізноманіття ентомофауни на межі екотону ліс-агроценоз	15
Луцька М. П. Сезонна активність стратобіонтних жуків-стафілінід (Staphylinidae, Coleoptera, Insecta) у букових лісах гірського масиву Горган	17
Ляшук І. Я., Заборока А. М. Угруповання ґрунтово-підстилкових твердокрилих збережених та трансформованих лучно-степових оселищ національного природного парку «Кременецькі гори»	18
Мошкін В. С., Бригадиренко В. В. Коефіцієнти привабливості та міграційної активності в оцінюванні впливу ароматичних речовин на кліщів <i>Stratiolaelaps scimitus</i> (Mesostigmata, Laelapidae).....	20
Rytel-Huta S. R., Semashchuk R. B., Zatushevsky A. T., Tsaryk J. V. Application of soil science methods to the study of wasp nests genus <i>Sceliphron</i> Klug, 1801	21
.....	21

Плужник А. О., Мухіна О. Ю. Шкідливі комахи плодово-ягідних культур у садибах Золочіва Богодухівського району Харківської області	
Сабадир Д. О., Танцурина Є. В., Кунах О. М. Вплив реконструкції на твердість ґрунт та ґрунтову макрофауну	24
Ситник С. А., Ловинська В. М., Грицан Ю. І., Ніковська І. К. Вплив <i>Parectopa robiniella</i> Clemens, 1863 (Lepidoptera: Gracillariidae, 1854) на фотосинтетичний апарат <i>Robinia pseudoacacia</i> L. у м. Дніпро	25
Фали Л. І., Паулаускас А., Оржекаускайте А. Підстилова мезофауна зелених зон передмістя Каунасу (Литва)	26
Чернобай Ю. М. Роль сапротрофів у перебігу детритогенезу в заплавах Карпат	26
Шупранова Л. В., Лоза І. І., Пахомов О. Є. Вплив <i>Parectopa robiniella</i> Clemens, 1863 (Gracillariidae Stainton, 1854) на систему антиоксидантного захисту дерев <i>Robinia pseudoacacia</i> L. різного віку	28
Шупранова Л. В., Пахомов О. Є., Погрібний Н. О. Особливості трофічних зв'язків ясеневого пильщика (<i>Tomostethus nigratus</i> Fabricius, 1804) у Ботанічному саду Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.....	29

БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНА РОЛЬ ХРЕБЕТНИХ ТВАРИН У НАЗЕМНИХ ЕКОСИСТЕМАХ.....

Асєєва С. В. Адаптація та урбанізація ворони сірої (<i>Corvus cornix</i>) в антропогенних ландшафтах.....	31
Єгоров В. В. Особливості орнітофауни на об'єктах енергетики	32
Комлик Ю. А., Пономаренко О. Л. Порівняльний аналіз активності птахів в парках імені Тараса Шевченка, імені Лазаря Глоби та імені Юрія Гагаріна	33
Крат Є. С. Видове різноманіття птахів РЛП «Диканський» та його роль у формуванні біотичних зв'язків в екосистемах парку	35
Мамедова Ю. П., Чаплигіна А. Б., Волкова Р. Є. Рослинність водоочисних споруд як місце живлення та захисту птахів у зимовий період	36
Пальчик О. О. Поведінкові особливості представників роду <i>Corvus</i> в урбоекосистемах	38
Пономаренко О. Л. Результати інвентаризації орнітофауни природного заповідника «Дніпровсько-Орільський»	39
Почетова В. В. Чисельність гніздової популяції граків (<i>Corvus frugilegus</i>) та особливості їх ночівельної поведінки (на прикладі м. Чорноморськ)	40
Рогальська С. Успішність розмноження лелеки білого в антропогенному ландшафті на території Охтирського району у 2023 році.....	41
Сиротіна Ю. М., Чаплигіна А. Б. Порівняння чисельності Лелеки білого <i>Ciconia ciconia</i> (Linnaeus, 1758) на території Лозівського району Харківської області та Тячівського району Закарпатської області	43
Хрол І. О., Чаплигіна А. Б. Щодо статусу перебування в'юркових (Fringillidae) в Харківській області.....	44
Черничко Р. М. Роль ВБУ Азово-Чорноморського узбережжя України для птахів класу Anseriformes у післягніздовий період.....	45
Юзик Д. І., Гузак В. В. Знахідки ссавців на території національного природного парку «Черемоський» та їх фіксація з використанням інструментарію SMART.....	46
Юзик Д. І., Юзик А. В. Акустичний моніторинг фонових видів птахів вздовж русла р. Сарата (національний природний парк «Черемоський»)	49
Ярмак Т. Л. До особливостей формування преадаптацій лиски та курочки водяної на урбанізованих водоймах (на прикладі міста Харкова)	51

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	53
Бордовий Я. Ю., Сідорова Р. В., Кунах О. М. Оцінка віку робінії звичайної (<i>Robinia pseudoacacia</i> L. (Fabaceae)) за її морфометричними показниками.....	53
Велика К. О., Федоряк М. М. Використання досвіду міжнародної проектної і грантової діяльності для забезпечення якості навчання за ОП «Екологія» у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича	54
Волкова А. М., Калабухова Д. А. Морфометричні показники <i>Robinia pseudoacacia</i> парку імені Юрія Гагаріна м. Дніпро	58
Головня А. В. Біорізноманіття рослинних угруповань ботанічного саду Дніпровського національного університету ім. О. Гончара	59
Домницька І. Л. Поєднання різних методів боротьби зі шкідниками в лабораторії тропічних і субтропічних рослин ДНУ	60
Зоц Ф. А., Кунах О. М. Використання індексів агрегатної структури для оцінки екологічного стану ґрунту	62
Кульбачко Ю. Л. Місце біодизайну в охороні навколишнього середовища.....	63
Кунах О. М., Голобородько К. К., Жуков О. В., Голодок Л. П. Інноваційна концепція застосування принципів і методів дистанційної екології для оцінки впливу воєнних дій на екосистемні послуги.....	64
Лісовець О. І., Колесникова К.В. Перші знахідки інвазійного виду <i>Pistia stratiotes</i> L. (Aragaceae) на Дніпропетровщині	65
Mamula P. V., Hrytsan Y. I. Ecological analysis of the flora of Diivska dacha.....	66
Маслюк А., Попов Б. Використання кіз та овець у відновленні та збереженні локальних екосистем	67
Потапенко О. В. Виклики та можливості взаємодії промислових об'єктів з територіями природно-заповідного фонду	68
Руденко С. В. , Пахомов О. Є. Порівняльна оцінка фауністичного потенціалу природних регіонів України.....	69
Руденко С. С., Руденко В. П. Ретроспективне дослідження тваринного світу Буковини на основі ойконімів і давніх гербів.....	71
Ситник С. А., Ловинська В. М., Ворошилова Н. В. До розробки концепції відновлення штучних лісових насаджень у степовій зоні України.....	72
Трифанова М. В., Задорожна Г. О., Христов О. О., Пономаренко О. Л., Мальцев І. С., Стефанський В. Л. Розширення меж існуючої території природного заповідника «Дніпровсько-Орільський» (Дніпропетровська область, Україна).....	73
Чубченко Є. А., Губанова Н. Л. Функціональне значення вищих водних рослин заповідних територій степового Придніпров'я.....	74
Шакало В. В., Шульман М. В., Матьола М. О. Технологічні аспекти ефективного бджільництва.....	75
Коваленко І. М. Екологічна диференціація рослин –запурука стабільного існування трав'яно-чагарничкового ярусу.....	77
Авторський покажчик.....	78
Зміст.....	80